

- अधिल्लो दिनजस्तै तीर्थालुले अनिवार्य रूपमा मक्काको हरम शरीफस्थित काबा (अल्लाहको घर) को तवाफ (परिक्रमा) गर्नुपर्ने तथा काबासँगैको ऐतिहासिक अल् सफा र अल् मर्वह नामका दुई पहाडको समेत सात पटक परिक्रमा गर्नुपर्ने हुन्छ । यसपछि हजको मुख्य अंश पूरा हुन्छ ।

४. तशरीक (११,१२,१३ तारिख)

- चौथो दिन (११ तारिख) का दिन तीनवटै शैतानलाई सात, सात वटा ढुंगाले हान्नु पर्ने हुन्छ ।
- पाँचौं दिन (१२ तारिख) पनि तीनवटै शैतानलाई सात, सात वटा ढुंगाले हान्नु पर्ने हुन्छ र सूर्यास्त हुनुभन्दा अगावै आआफ्नो डेरा फर्किनुपर्दछ । सो दिन सूर्यास्त हुनुभन्दा अगावै आआफ्नो डेरा फर्किन नसकेको खण्डमा पुनः छैटौं दिन (१३ तारिख) तीनवटै शैतानलाई सात, सात वटा ढुंगाले हानेर मात्र फर्किनु पर्दछ नत्र भने दम दिनुपर्ने हुन्छ ।
- तवाफे वेदा वा बिदाई परिक्रमा: हज सकिएपछि हाजिहरू मक्काबाट आआफ्नो घर फर्किने मनसाय बनाएमा फर्किनुभन्दा अगावै अनिवार्य रूपमा मक्का शरीफको अन्तिम पटक परिक्रमा गर्नुपर्ने हुन्छ । जसलाई तवाफे वेदा भनिन्छ । तवाफे वेदा नगर्ने हाजिहरूले दम दिनुपर्ने हुन्छ ।

ग. मदिना शरीफ:

मक्काको हज समाप्त भएपछि नेपाली हाजीहरू मदिना जाने गर्दछन् । मदिना मक्काबाट करीव ४०० किमि टाढा रहेको छ । मदिनामा ईस्लाम धर्मका अन्तिम सन्देशका हजरत मोहम्मद सल्लल्लाहु अलैहिस्सल्लमको समाधिस्थल हो । कतिपय हजयात्रुहरू भने मदिना नगई मक्कावाटै आफ्नो घर फर्किनछन् । नेपाली हजयुहरू भने मदिना गई मस्जिद ए बवुईमा नमाज पढ्ने, दुआ मार्ने लगायत उपासना पछि घर फर्किन्छन् ।

घ. हजका अनिवार्य शर्तहरू

एहराम : एहराम एक किसिमको सेतो रंगको नसिलाएको कपडाका दुई (२) टुक्राहरू हुन् । एक टुक्रा कमर भन्दा मुनिका शरीरका भागहरूमा बेरिन्छ जसलाई लुङ्गी भनिन्छ र अर्को टुक्रा कमर भन्दा माथिका शरीरका भागहरूमा ओढिन्छ जसलाई चादर भनिन्छ ।

उमरा : उमरा गर्ने तरिका;

ईस्तेलाम : हजयात्रीहरू जहाजबाट ओर्लिएपछि सिधै काबा (अल्लाहको घर) प्रस्थान गरी काबामा सात पटक हजे अस्वदलाई नजिकबाट हातले छोएर वा टाढाबाट ईशाराले चुम्दै परिक्रमा गर्नुपर्दछ यसलाई ईस्तेलाम भनिन्छ । सात पटक परिक्रमा गर्दा प्रत्येक पटक हजे अस्वदलाई चुमेर सुरु गर्नुपर्दछ ।

इज्तेबाअ वा रमल तवाफे कुदूम: मक्का पुगिसकेपछिको पहिलो तवाफ मा पुरुषको लागि रमल र इज्तेबाअ मसनून जरूरी हुन्छ । यो महिलाको लागि चाहि अनिवार्य होइन । रमल शुरूका तीन चक्करमा मात्रै र इज्तेबाअ पूरै तवाफ भरि नै गर्नुपर्छ । काबामा ७ पटक परिक्रमा गर्दा प्रत्येक पटक दुआहरू पढ्नुपर्दछ । उल्लेखित दुआहरू नजानेको खण्डमा आफूले जानेको कुनैपनि दुआ पढ्न सकिन्छ । काबाको सातपटक परिक्रमा गरिसकेपछि मकामे ईब्राहिमको पछाडिपट्टि गएर दुई (२) रकत नमाज पढ्नुपर्दछ । (ठाउँ नपाए आसपासको अन्य ठाउँमा पढ्दा हुन्छ)

जमजम: काबाको परिक्रमा र दुआ गरिसकेपछि जमजमको पानी पिउने गरिन्छ । जमजमको पानी पिउदा मनमा रहेको मनोकामना पूरा हुने मान्यता रहेको छ ।

अल् सफा र अल् मर्वह : काबाको परिक्रमा पश्चात अल् सफा र अल् मर्वह माउण्टको परिक्रमा गर्ने गरिन्छ । काबासँगैको ऐतिहासिक अल् सफा र अल् मरवा नामका दुई पहाडको समेत सात पटक परिक्रमा गर्नुपर्ने हुन्छ ।

हल्क : पुरुषले आफ्नो कपाल कटाउनुपर्ने हुन्छ र महिलाको हकमा केही रौं मात्र काटे पुग्छ । यसपश्चात उमरा पूरा हुन्छ । उमरा हज अधिको कार्य हो ।

शैतानलाई ढुंगा हान्ने: मिनामा रहेको ठुलो शैतानलाई सात (७) वटा ढुंगाले सात पटक हान्नुपर्दछ ।

कुर्बानी: शैतानलाई ढुंगा हानिसकेपछि प्रत्येक हजयात्रीले जनावरको कुर्बानी (बली) दिनुपर्ने हुन्छ ।

नेपाल सरकार
गृह मन्त्रालय
नेपाल हज समिति
सिंहदरबार, काठमाडौं

Website: nepalhajj.moha.gov.np

हजसम्बन्धी जानकारी २०८१

नेपाल सरकार
गृह मन्त्रालय
नेपाल हज समिति
सिंहदरबार, काठमाडौं
Website: nepalhajj.moha.gov.np

हज परिचय

क. हज

ईस्लाम धर्मका पाँच आधारस्तम्भहरू मध्ये हज एक हो । पाँच आधारस्तम्भहरू ईमान (आस्था), नमाज (प्रार्थना), रोजा (ब्रत), जकात (दान) र हज (तीर्थ) हुन् । हज शब्दको अर्थ "धार्मिक यात्रा गर्ने सोच" भन्ने हुन्छ । ईमान, नमाज र रोजा यी तीन कार्यहरू सम्पूर्ण ईस्लाम धर्मावलम्बीहरूको लागि अनिवार्य शर्त हो भने वर्षमा एक पटक जकात र जीवनमा एक पटक हज आर्थिकरूपमा सक्षम व्यक्तिको लागि मात्र अनिवार्य हो । जुन व्यक्तिले हजयात्राका लागि आवश्यक खर्च सहज तवरले जुटाउन सक्छ त्यस्तो व्यक्तिका लागि मात्र हज अनिवार्य हुनेछ । हजयात्रालाई विश्वकै सबैभन्दा ठूलो धार्मिक भेलाको रूपमा लिईन्छ ।

ईस्वी सम्वत्, विक्रम सम्वत् र नेपाल सम्वत् जस्तै इस्लाम धर्मावलम्बीहरूको छुट्टै पात्रो हिजरी सम्वत्को १२ औं महिना जिह्ज्जा हो । उक्त महिनामा विश्वभरबाट इस्लाम धर्मावलम्बीहरू हजका लागि साउदी अरबको मक्का जाने गर्दछन् । मक्का र मदिना ऐतिहासिक तथा पवित्र शहर हुन् । मक्कामा इस्लाम धर्मका अन्तिम सन्देशदाता हजरत मोहम्मद सल्लल्लाहु अलैहिबस्सल्लमको जन्म भएको हो र मदिना उनको कब्रस्तान (समाधिस्थल) हो । ईफराद, किरान र तमत्तो गरी हज ३ प्रकारका हुन्छन् । जसमध्ये नेपालीहरूले तमत्तो हज गर्दछन् ।

ख. हज गर्ने तरिका

धुल्हिज्जा (Dhul Hijjah) महिनाको ८ तारिखबाट हज शुरू हुन्छ । हज ८ तारिखबाट ५ वा ६ दिनसम्म गरिन्छ । हजको तयारीका लागि ८ तारिख भन्दा १ दिन अगावै हजका लागि एहराम बाध्ने र हजको नियत (ईरादा) गर्नुपर्ने हुन्छ ।

१. मिना शरिफ (पहिलो दिन: ८ तारिख)

विश्वका जुनसुकै कुनाबाट हज गर्न गएको भएपनि धुल्हिज्जा (Dhul Hijjah) महिनाको ८ तारिखका दिन बिहानको नमाज (फज्रको प्रार्थना) पछि मक्का सहरदेखि केही किलोमिटर परको मिना भन्ने स्थानमा गएर बास बस्नुपर्ने हुन्छ ।

मिना एक ऐतिहासिक स्थान हो । मिनामा हजमा सहभागी हुने लाखौं हजयात्रीको बासका लागि साउदी सरकारले खेमा (टेन्ट) को व्यवस्था गरेको हुन्छ । खेमामा सुविधासम्पन्न अस्पतालहरू, आपतकालिन भवनहरू, शौचालय, एअरकुलर, पिउनेपानी, खाना

पकाउन ग्यासलगायत सबै व्यवस्था गरिएको हुन्छ । भण्डे ३० किलोमिटर क्षेत्रमा हजयात्रीको लागि लाखौं स्थायी खेमा बनाईएको छ । ती खेमा हजयात्रामा मात्रै प्रयोग हुन्छन् । दिनभरि मिनामा बस्ने र अल्लाह तआलाको धेरैभन्दा धेरै ईबादत गर्नु पर्दछ । मिनामा बस्दा सकेसम्म नमाज मस्जिदे खैफमा पढ्नुपर्दछ ।

२. अरफात मैदान (दोस्रो दिन: ९ तारिख)

एक रात मिनाको खेमा (टेन्ट) मा बिताएपछि नौ (९) जिल्हिज्जाका दिन हजयात्रीहरू फज्रको नमाज (बिहानको प्रार्थना) पछि पवित्र अरफात मैदान प्रस्थान गर्नुपर्दछ । अरफात मैदान मिनाबाट साढे नौ किलोमिटर टाढा छ । हजमा सहभागी सबै हजयात्री एकै समयमा मिनाबाट अरफातका लागि निस्कनुपर्ने हुन्छ । त्यहाँ जान सवारी साधन वा पैदल जुन तरिकाले पनि जान सकिन्छ । रेलको पनि सुविधा रहेको छ ।

लाखौं मानिस एकै मैदानमा एउटै समयमा भेला हुँदा कयौं देशका तीर्थालु तितरवितर हुने संभावना पनि हुन्छ । मिनाबाट अरफातसम्म निकै फराकिलो बाटो छ । बाटोमा हजयात्रीका लागि लाखौं शौचालय, पानीका धारा र नमाज पढ्न मस्जिद बनाईएको हुन्छ । मिनादेखि अरफातसम्म जान वृद्ध, बृद्धाका लागि निकै चुनौतीपूर्ण काम हो ।

अरफातसँग सम्बन्धित केही शर्तहरू यस प्रकार छन् । जुन पूरा गर्न बाध्यकारी हुन्छ ।

- अरफातको मैदानमा एकछिन भएपनि उपस्थित नभई हज पूरा हुँदैन ।
- हजको दोस्रो दिन (९ तारिख) बिहानको समयमा पुग्न नसके, दिउँसो जोहर नमाजको समयदेखि हजको तेस्रो दिन १० तारिख दिनको सूर्य उदाउनुभन्दा पहिले नै पुगिसकेको हुनुपर्छ ।
- अरफातमा आईसकेका व्यक्तिहरू मैदानभन्दा बाहिर जान नमिल्ने र गएपनि सूर्यास्त (मगरिब) हुनुभन्दा अगावै अनिवार्य रूपमा मैदानमा आईसकेको हुनुपर्दछ । यसो नगरेमा दम (एक प्रकारको जरिवाना) दिनुपर्ने हुन्छ ।

वकुफे अरफा : यो एक किसिमको विधि हो, जस अनुसार जोहरको नमाजपछि उभेर जबले रहमा (माउण्ट) नजिक गएर दुआ गर्ने गरिन्छ । मैदानमा नै मस्जिदे नम्र नामको मस्जिद छ । मस्जिद भित्र एकै पटक सात लाख भन्दा बढीले नमाज पढ्न

सक्ने व्यवस्था छ । अरफातमा बस्दा सकेसम्म नमाज मस्जिदे नम्रहमा पढ्नुपर्दछ ।

मुज्दलिफा: ९ तारिखकै दिन अरफात मैदानमा घाम डुबेर पहेँलो भएपछि मात्र हजयात्रीहरू त्यहाँबाट मुज्दलिफा भन्ने ठाउँमा फर्किन सुरु गर्छन् । जुन स्थान अरफात र मिनाको बीचमा पर्दछ । त्यहाँ अशक्त रहेका महिला बाहेकका तीर्थालुलाई अनिवार्य रूपमा एक रात बिताउनुपर्ने हुन्छ । मुज्दलिफा पनि एक ऐतिहासिक स्थल हो । लाखौं हजयात्रीले एक रात भएपनि बिताउनुपर्ने भएकाले यहा मिना र अरफातमा जस्तो बस्नका लागि कुनै खेमा (टेन्ट) वा घरको व्यवस्था हुँदैन । मुज्दलिफामा मग्निब र ईशा (रातको नमाज) एकै पटक पढेर रातभरी तीर्थालुहरू जाग्ने र ईबादत गर्ने गर्दछन् । शैतानलाई ढुंगा हान्न सोही ठाउँबाट स-साना ढुंगा (चनाको दाना जत्रो) संकलन गर्नुपर्ने हुन्छ । ४९ वटा ढुंगा आवश्यक पर्छ ।

३. कुर्बानी (तेस्रो दिन १० तारिख)

- फज्रको नमाज (बिहानको प्रार्थना) पछि तीर्थालुहरूले मुज्दलिफा छोड्न सुरु गर्नुपर्दछ र मिनातिर प्रस्थान गर्नुपर्दछ ।
- मिना पुगेर ठुलो शैतानलाई सात (७) वटा ढुंगाले सात पटक हान्नुपर्दछ । शैतानलाई ढुंगा हान्नु पनि हजको मुख्य अंग नै हो । शैतानलाई ढुंगा नहानेसम्म हज पूरा हुँदैन । यदी कोही अशक्त छ भने आफ्नो नामबाट अरु कसैलाई उक्त कार्य गर्न जिम्मा दिनसक्छन् । अरफातबाट जम्रात भण्डे १२ किलोमिटर दूरीमा छ । जम्रातमा लाखौं मानिसले एकै पटक ढुंगा हान्नुपर्ने भएकाले ढुंगा हान्नकै लागि चार वटा तल्ला व्यवस्था गरिएको छ । जसका कारण एकै पटक लाखौं मानिसले शैतानलाई ढुंगा हान्न सक्छन् । ढुंगा हानेर छिटो बाहिर निस्कन सकियोस् भनेर धेरै स्थानमा लिफ्टको व्यवस्था गरिएको छ । शैतानलाई सात वटा ढुंगाले अल्लाह (ईश्वर) को नाम पुकार्दै (विस्मिल्लाहे अल्लाहु अकबर भन्दै) हान्नुपर्ने हुन्छ ।
- शैतानलाई ढुंगा हानिसकेपछि प्रत्येक हजयात्रीले जनावरको कुर्बानी (बली) दिनुपर्ने हुन्छ । कुर्बानी । कुर्बानी दिईसकेपछि हरेक हजयात्रीले आफ्नो कपाल मुण्डन गर्नु अनिवार्य छ । महिलाले भने कपालका केही रौं काटेपनि हुन्छ । सो दिनको रात मिनाकै खेमामा बिताउनुपर्छ, अन्यत्र रात बिताउन मिल्दैन । त्यसपछि एहराम फुकात्वा हुन्छ ।